

SUBJEKTÁLNY IDEALIZMUS J.G. FICHTEHO (1762-1813)

§ Doba, v ktorej Fichte žil, bola nepokojnou dobou v dejinách Nemecka. Na jeho teritóriu sa niekoľkokrát prevalili vojnové udalosti napoleonovských vojenských ťažení, ako i osloboditeľských vojen európskych národov proti Napoleonovi. Francúzska revolúcia mala podľa slov Fichteho priamy vplyv na sformovanie jeho filozofie ako systému slobody. Ako vraj francúzsky národ vytrhol človeka z vonkajších reťazí, tak i jeho filozofický systém chcel vytrhnúť človeka z pút vecí o sebe.

§ Na rozdiel od Kanta Fichte odmieta vonkajší svet ako základ. Nie je žiadne iné bytie, len bytie pre nás. Fichte zaviedol nemeckú filozofiu na pozíciu subjektálneho idealizmu. Filozofia musí byť rozvinutá z jedného základného princípu. Filozofia nemá byť vedou, ale zvláštnou vedou, skúmajúcou základy na ktorých budujú všetky ostatné vedy. Filozofia sa takto stáva vedou o vedách, vedoslovím. Filozofia ako vedoslovie má vysvetliť princípy všetkého vedenia.

§ V čom spočíva prvý princíp? Tento princíp leží vo fundamente samotného vedomia. Fichte tvrdí, že podstatou vedomia je sebauvedomenie. „Ja stanovuje seba samo, je súčasne čímśi konajúcim a produktom konania.“ V akte sebauvedomenia sa subjekt a objekt plne zhodujú. Fichte odmietol kantovský dualizmus a vrátil sa ku cogito, ktoré však skúmal už nie ako axiómu, ale ako činnosť. Fichte pochopil sebauvedomenie ako absolútny neosobný subjekt. Všetky prejavy nášho života vyvierajú z pôvodných vôľových aktov absolútneho Ja. Okrem absolútneho ja musí byť obmedzené Neja-príroda. Neobmedzené Ja nevytvára iba Neja, ale i obmedzené Ja. Obmedzené Ja je ohraničený ľudský subjekt, proti ktorému je príroda. Obmedzené Ja a Neja predstavujú rozdelenie absolútneho Ja.

§ Fichteho filozofia človeka vychádzala z predpokladu, že ľudská bytosť je konštituovaná absolútnym bytím. Človek je však zároveň niečím určitým, je zmyslovou bytosťou. Ako zmyslová bytosť je produktom prírody a je podriadený jej determinácii. Najvyšší pud v človeku je pud po identite, po súlade so sebou samým. Rozdiel medzi zvieratom a človekom vidí Fichte v tom, že človek uspokojuje svoje pudy uvedomele, kým zviera nie. Len človek vie zadržať svoje žiadosti. Aby sa človek stal skutočne slobodným, musí spretrhať putá, ktoré ho viažu k prírodnej skutočnosti, musí dokázať svoju prevahu nad prírodou. To môže dosiahnuť len predmetnou aktivitou, prácou. Človek v práci zaujíma k prírode panský vzťah. Práca nie je tvorením, ale prekonávaním.

§ Život a činnosť človeka sú podriaďované mravnému zákonu (kategorickému imperatívu). Nedopusť, pokiaľ ide o určenie tvojej vôle, rozpor so sebou samým. Slobodu je možné realizovať i v empirickom Ja, ako spredmetňujúce pretváranie prírody. Preto je najvyššou mravnou povinnosťou konanie. „Konať! Konať! Na to sme tu.“ Podľa Fichteho niet inej spásy pre človeka, len prekonať prirodzenú lenivosť.

§ Usilovať o slobodu a dosiahnuť slobodu je možné len v rámci dejín. Rôznym dejinným epochám zodpovedajú rôzne poňatia slobody, ale i jej realizácie. Absolútne Ja je nielen zdrojom a východiskovým bodom dejinného vývinu, ale i jeho kritériom a cieľom. Dejiny sú narastajúcim procesom kultivovania praktického a teoretického rozumu. Narastanie slobody je úzko spojené s rastom poznania. Čím človek nakopí väčšie poznanie a dokáže ho využívať, tým sa stáva slobodnejším a zároveň i mravnejším. Kultúra je pestovanie za účelom dokonalej slobody, nezávislosti. Poslaním vzdelancov je dohľad nad skutočným pokrokom a odporovanie tohto pokroku – tvorby – činnosti – pohybu.